

12.8.2011

Dnro 2277/4/10

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Jorma Kuopus

KOULUTOIMEN MENETTELY KOULU-UHKAUSASIASSA

1

KANTELU

Kantelija arvosteli kirjeessään eri viranomaisia ja muun ohella koulutoimen menettelyä hänen 14-vuotiaan lapsensa kouluopetuksesta pidättämisessä 22.10.–12.11.2008 ynnä muussakoulussa tapahtuneen koulu-uhkaustapauksen yhteydessä. Kantelija kohdisti arvostelunsa opetustoimen osalta erityisesti sivistystoimenjohtajaan ja koulun rehtoriin.

Kantelijan mukaan hänen koulua käyneestä lapsestaan oli alkanut liikkua 22.10.2008 koulussa huhuja siitä, että lapsi aikosi ampua koulun opettajan. Sen johdosta koulun rehtori oli selvittänyt asiaa ja pyytänyt lasta kiistämään muille oppilaille nämä huhut. Tämän lapsi olikin ilmoittanut luokkatovereilleen: "Minusta liikkuu huhuja, että aion ampua opettajan ja itseni. Niissä ei ole mitään perää".

Asiaa oli samana päivänä selvitelty myös paikalle tulleen lapsen isän kanssa, opettajien kriisipalaverissa ja asiasta oli tehty opettajakunnan puolelta rikosilmoitus. Lisäksi rehtori oli kuuluttanut asiasta koulun keskusradiossa ja laittanut tiedotteen koulun nettisivulle. Kantelijan lapsen asiaa oli selvitelty myös paikallisessa terveyskeskuksessa 24.10.2008 ja rehtorin vaatimuksesta häntä oli tutkittu yliopistollisen keskussairaalan nuorisopsykiatrian poliklinikalla.

Näiden tapahtumien jälkeen lapsi oli ollut poissa koulusta ja mennyt kouluun vasta lähes neljän viikon kuluttua 13.11.2008. Lapsen koulusta poissaolon aikana koulun WC-tiloista oli paljastunut 24.10.2008 käsipyyhepaperille kirjoitettu uhkaus, josta rehtori oli muun ohella tiedottanut koulun kotisivuilla. Lapsi oli kantelijan käsityksen mukaan leimautunut perusteetta myös tämän toisen kouluuhkauksen tekijäksi. Lisäksi rehtori oli antanut paikallislehteen haastattelun, jonka mukaan koulun opettajaa oli uhkailtu netissä.

Kantelun mukaan rehtori oli kieltänyt kantelijaa ja hänen lastaan saapumasta 27.10.2008 kello 10 koululle sovittuun tapaamiseen. Samassa yhteydessä rehtori oli ilmoittanut vievänsä koululautakuntaan esityksen lapsen määräaikaiseksi erottamiseksi koulusta. Lisäksi hän oli useista pyynnöistä huolimatta kieltäytynyt antamasta tätä päätöstä kantelijalle kirjallisesti. Kantelija oli tyytymätön rehtorin kanssa 24.10.2008 käymäänsä puhelinkeskusteluun, jota kantelija piti epäasiallisena.

Kantelussa arvosteltiin myös sitä, että koululla 12.11.2008 järjestetystä tapaamisesta apulaisrehtorin laatima muistio oli puutteellinen. Lisäksi toinen oppilas oli tapahtuneen johdosta kiusannut ja uhannut kantelijan lasta veitsellä 20.11.2008 koulussa. Kantelija oli itse joutunut tekemään lapselleen poissaolon takia tarvitusta tukiopetuksesta (19 tuntia) opiskelusuunnitelman eri oppiaineissa.

Edellä esitetyn ja kantelusta muutoin ilmenevän perusteella kantelija pyysi oikeusasiamiehen kannanottoja koulutoimenjohtajan kirjallisen päätöksen antamatta jättämiseen ja hänen lapsensa tukiope- tuksen jäämiseen vain viiteen tuntiin sekä rehtorin toteuttamaan ja huhumyllyä ruokkineeseen tiedo- tukseen uhkaustapauksista. Oppilashuoltoryhmän kokouksissa 28.10.2008, 4.11.2008, 11.11.2008 ja 18.11.2008 oli käsitelty kantelijan lapsen asioita ilman, että vanhemmille olisi tiedotettu näistä ko- kouksista sekä niissä käsitellyistä ja sovitusta asioista.

Kantelija katsoi, että rehtori ja apulaisrehtori olivat laiminlyöneet ja rikkoneet perusopetuslain (628/1998) 29 §:n säännöstä kantelijan lapseen kohdistuneiden uhkausten osalta.

- - -

3 RATKAISU

Olen tutkinut asian kantelukirjoituksen kohdan B eli opetustoimen osalta. Katson, ettei asia a nna ai- hetta muuhun kuin jäljempänä ilmenevän ohjaavan käsitykseni esittämiseen koululle perusopetuslain sallimista oppilaan kurinpitokeinoista. Muutoin kantelu ei opetustoimen osalta johda täällä toimenpi- teisiin.

Perustelen kannanottoani seuraavasti:

3.1 Koulunkäynnin keskeyttäminen

Selvitysten mukaan kantelijan lapsi oli ollut poissa koulun yläasteen opetuksesta 22.10–12.11.2008 välisen ajan. Syynä tähän oli ollut 22.10.2008 aamupäivällä koulussa esille tullut asia, jonka mukaan lapsi oli uhkaillut TET-jaksolla kotonaan isänsä haulikolla kahta luokkatoveriaan ja myös uhannut tuo- da haulikon kouluun ja ampua opettajan.

Näiden tapahtumien ja koulussa syntyneen turvattomuuden johdosta on nähdäkseni koulun opettajilla ja rehtoreilla ollut velvollisuus viipymättä puuttua asiaan. Näin on myös tapahtunut ja koulu otti yhtey- den myös poliisiin asian selvittämiseksi. Perusopetuslain 29 §:n mukaan o petukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.

Tapahtumien johdosta ei varsinaisesti ollut tehty perusopetuslain 36 a §:n 1 momentissa (muut. 477/2003) tarkoitettua päätöstä kantelijan lapsen määräaikaiseksi erottamiseksi koulusta, vaikkakin sivistystoimenjohtaja oli harkinnut tällaisen päätöksen esittämistä koululautakunnalle. Sen sijaan lapsi oli kylläkin ollut 22.10.–12.11.2008 poissa opetuksesta, koska kantelija tai lapsen isä olivat sitä esi- täneet, koulu ja vanhemmat olivat siitä 28.10.2008 ja 3.11.2008 sopineet tai oppilas oli tuona aikana ollut osan aikaa sairaana. Koska päätöstä koulusta erottamisesta ym. ei ollut tehty, ei sivistystoimen- johtaja ole myöskään voinut sitä kantelijalle kirjallisena antaa.

3.2 Rehtorin loka–marraskuussa 2008 toteuttama tiedotus

Hallintolain (434/2003) 6 §:n mukaan viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia. Lain 8 §:n mukaan viranomaisen on

toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin.

Edellä kerrotut uhkaukset olivat vaikuttaneet syksyllä 2008 oppilaiden poissaoloina ja vanhempien yhteydenottoina merkittävästi koulunkäyntiin koulussa ja lisänneet tunnettujen kouluampumistapausten jälkeen huolta oppilaiden turvattomuudesta. Sen vuoksi pidän rehtorin menettelyä tiedotteiden laatimisessa 23.10.2008 ja 24.10.2008 sinänsä oppilaiden oikeusturvan ja opiskeluedellytysten kannalta tarpeellisenä ja myös ilmenneisiin koulun turvallisuusongelmiin nähden oikeasuhtaisena.

Kantelijan lapsen koulunkäyntiin liittyneestä muistiosta (apulaisrehtori 19.11.2008) ilmenee tosin, että hänelle olisi annettu 13.11.2008 tilaisuus kertoa luokalleen huoltajien läsnä ollessa ajatuksistaan. Edelleen muistion mukaan rehtorin oli tarkoituksena mahdollisten huhujen välttämiseksi keskusradion kautta kertoa, että lapsi on aloittanut koulun ja pahoittelee tekoaan. Samoin esillä oli ollut kantelijan lapsen sähköpostitse 12.11.2011 esitettäväksi tarkoitettu pahoittelu koulun opettajille. Tukiopetusta ja yhteyttä terveydenhoitajaan oli myös käsitelty 12.11.2008 pidetystä neuvonpidosta laaditussa muistiossa.

Totean lähtökohtaisesti, että perusopetuslain 2 §:n 1 momentin mukaan tässä laissa tarkoitettun opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Oppilaan kurinpidosta on kuitenkin syytä havaita, että perusopetuslain 36 §:ssä sekä 36 a–c §:ssä on säädetty oppilaan kurinpitoja ojentamiskeinoista sekä menettelystä. Perusopetuslain 36 a §:n 4 momentin mukaan kun oppilas on käyttäytynyt niin väkivaltaisesti tai uhkaavasti, että toisen oppilaan tai koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus on kärsinyt tai vakavasti vaarantunut, ja on olemassa ilmeinen vaara, että väkivaltainen tai uhkaava käyttäytyminen toistuu, määräaikainen erottaminen voidaan panna täytäntöön sen estämättä, ettei päätös ole lainvoimainen. Muita kuin mainittuihin lain säännöksiin perustuvia rangaistus- ja ojentamiskeinoja ei saa käyttää (vrt. myös AOA:n päätös erään koulun rehtorin käyttämästä lainvastaisesta rauhoittamis- ja kurinpitokeinosta 27.4.2009, dnro 1788/4/07).

Kantelijan lapselta edellytettyjen anteeksipyynnöiden ja viestien osalta totean siten, että lapsen kouluun paluuseen 12.–13.11.2008 liittynyt menettely saattoi olla oppilaan sosiaalisen aseman ja oikeusturvan kannalta ongelmallinen ja häntä oppilaiden keskuudessa pysyvästikin leimaava. Oppilaaseen perusopetuslain nojalla kohdistettavat kurinpitokeinot on lueteltu selkeästi ja tyhjentävästi.

Kantelijan vastineen mukaan rehtori oli vaatinut 12.11.2008 aamupäivällä, että kantelijan lapsi esittää koulun keskusradiossa julkisen anteeksipyynnön. Apulaisrehtori oli kirjoittanut koulun muilla oppilaille tekstiä aiheesta "Miltä minusta tuntuu, kun [kantelijan lapsi] tulee kouluun". Opettajana ja äitinä kantelija ei ollut voinut hyväksyä tällaista toimintaa eikä hän ollut antanut sille suostumustaan. Siten lapsi ei kouluun paluunsa yhteydessä esiintynyt anteeksipyynnöineen koulun keskusradiossa 13.11.2008.

Käsitykseni mukaan koulussa 12. ja 13.11.2011 käytettyihin keinoihin liittyy kantelijan lapsensuhteen kurinpidollisia piirteitä, joita en pidä uhkaus- ja kriisitilanteen yhteydessäkään oppilaalle pelkästään perusopetuslain mukaan tavanomaisella tavalla kasvatuksellisinä. Sen vuoksi saatan edellä esittämäni näkökohdat perusopetuslain sallimista kurinpitokeinoista koulun tietoon ja toimitan sille jäljennöksen tästä vastauksestani.

3.3

Oppilaan tarvitsema tukiopetus

Perusopetuslain 30 §:n mukaan opetukseen osallistuvalla oli työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä oppilaanohjausta. Nykyisin 1.1.2011 lukien voimassa olevan, täsmennetyn perusopetuslain (muut. 642/2010) 16 §:n mukaan oppilaalla, joka on tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan tai muutoin tarvitsee oppimisessaan lyhytaikaista tukea, on oikeus saada tukiopetusta. Nykyisen lain 30 §:n 1 momentin mukaan opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Selvitysten mukaan kantelijan lapselle on annettu hänen poissaolostaan johtunutta tukiopetusta opettajien arvioima tarpeellinen määrä. Laillisuusvalvonnassa en ole päätenyt tältä osin muuhun arvioon kuin mitä rehtorin selvityksessä 15.9.2010 on tukiopetuksen tarpeesta esitetty. Lapselle ei ollut asetettu koulussa tuntiopetusta varten myöskään mitään tuntimääräkattoa.

Siten kantelijan lapsi oli saanut tarvittavaa tukiopetusta. Hän on nyttemmin tänne saatujen tietojen mukaan eronnut lukiosta ja on opiskelijana ammatti- ja aikuisopistossa. Hän opiskelee myös aineopiskelijana lukiossa, joten opiskelumahdollisuudet ovat hänellä tältäkin osin olemassa.

3.4

Kantelijan lapsen kohdistuneen koulukiusaamisen selvittäminen

Koulun toinen oppilas oli 20.11.2008 vastatoimena kouluyhteisössä tapahtuneeseen uhannutpuolestaan kahdesti kantelijan lasta suullisesti ja myös käsityötunnilla teräaseella. Nämä tapahtumat oli selvitetty viipymättä koulussa ja myös yhteistyössä poliisin kanssa. Asiasta oli tiedotettu asianosaisten oppilaiden vanhemmille ja uhkaajaa oli lisäksi rangaistu jälki-istunnolla.

Tältä osin minulla ei ole perusteita puuttua enää tässä vaiheessa laillisuusvalvonnassa asiaan.

3.5

Muut seikat

Koulun rehtorin mukaan kantelijalle oli annettu jäljennökset niistä oppilashuoltotyöryhmän muistioista, joissa hänen lapsensa asia oli ollut esillä. Lapsen asia oli pidetty oppilashuoltoryhmän piirissä salassa. Koulussa 19.11.2008 laadittu yhteenvedomuistio on ollut saamani selvityksen mukaan tarkoituksensa nähden riittävä, vaikkakin olen jo edellä arvostellut osin sovittujen toimenpiteiden sisältöä.

4

JOHTOPÄÄTÖS

Näistä syistä kantelu ei tältä osin johda puoleltani muuhun toimenpiteeseen kuin että saatan edellä kohdassa 3.2 esittämäni ohjaavan käsitykseni vastaisen varalle koulun tietoon. Lähetän koululle jäljennöksen päätöksestäni tässä tarkoituksessa. Lähetän jäljennöksen tästä salassa pidettävästä päätöksestä tiedoksi myös koululautakunnalle ja koulu-uhkaustapausten selvittelyn ja koulutuksen kehittämiseksi Opetushallitukselle.

Kantelukirjoitukseen on jo poliisin toiminnan osalta annettu vastaus, vaikkakin kantelu sosiaalitoimen ja terveyskeskuksen osalta ovat vielä vireillä oikeusasiamiehen kansliassa. Niiltä osin kantelija tulee saamaan erilliset vastaukset.